

Hitzaurre bat

2021-06-03

Langile
Mugimenduaren
Historia
JON LARRABIDE

(Itzulpena)

«Horregatik, ekoizpenaz hitz egiten denean, garapen sozialaren fase jakin bateko ekoizpenaz hitz egiten da beti, gizabanakoen ekoizpenaz gizartean. (...) Baina ekoizpenaren garai guztiek ezaugarri batzuk dituzte komunean, determinazio komun batzuk. (...) Horiek gabe ez litzateke ekoizpenik izango; izan ere, hizkuntza garatuenean gutxien garatutakoen lege eta determinazio komunak badituzte, haien garapena elementu orokor eta komun horietatik bereizten dituen da, hain zuzen ere. Ekoizpenerako oro har balio duten determinazioak, hain zuzen ere, bereizi beharreko horiek dira, batasunari bakarrik erreparatzearren funtsezko ezberdintasuna ahantz ez dadin.» Karl Marx, *Grundrisse*.

Badira gai batzuk, beren interesaren edo konplexutasunaren ondorioz, tradizio marxistaren orrialdeak bete dituztenak. Historiak leku garrantzitsua hartzen du Marxen eztabaiden Olinpoan, zalantzarik gabe. Noski, gaiak luzerako ematen du, eta eman didaten karaktere kopurua mugatua da. Horregatik, eta zintzotasun zientifikoagatik, laburra izaten saiatuko naiz. Gainera, azken batean, ez da hori nire argitalpenaren xedea.

Gauza jakina da Marxen pentsamendua, bere kartografia mentalaren koordinatu orokorrak, bere bizitzan zehar eraldatzen joan zela. Baieztapen orokor hori absurdu bezain logikoa iruditu arren, eboluzio horren xehetasunak luze aztertu eta hausnartu dira hizpide dugun tradizioan zehar. Izan ere, Historiako ikasleok, besteak beste, graduan emandako urteetan zehar jasaten ditugun mapa kartografikoetan ez bezala, non errealtatea argazki batean harrapatzen den erraztasunez/argitasunez hautematen den, koordinatu mentalak interpretatzeko moduek ondorio oso desberdinak izaten dituzte. Formulazioa apur bat korapilatua izateko arriskuan, gauzak modu jakin batean ulertzera eramaten gaitu errealtatea interpretatzeko manera bat interpretatzeko moduak, eta horrek, politikan, norabide batean edo bestean jardutea esan nahi du.

Aipatzen ari naizen ibilbidean, Marxek giro hegeliarrari lotutako posizioak ditu abiapuntu, XIX. mendeko Alemaniako testuinguru historiko-filosofikoan nagusi zena. Horiek, zenbait kategoria zentraletatik abiatuta (giza esentzia generikoa edo enajenazioa) garatuko edo egituratuko dira, orokortasunei eta abstrakzioei oso lotuta dagoen pentsamendu horren potentzialtasuna eta mugak zehazten dituztenak. Bere postulatuak helduago egin ahala, koordinatu horiek alde batera utzi eta kritikatu egingo dira, aztergaiari heldzen dion ikuspegi edo esparru teorikoan bira bat emanda. «Giza esentziaren» garapena, historiaren hari gidari gisa, baztertu egingo da, eta fokua gizarte harremanen azterketarantz mugituko da. Harreman horiek historikoki zehaztu dira, eta erabakigarriak dira historia azaltzeko edo ulertzeko orduan.

Historiak, gizakiaren esentziak den modukoa izateko edo askatzeko zeharkatzen duen bidearen kontakizuna izateari utziko dio, gizakiak ekoiztu eta trukatzeko

dituen baldintzen kontakizuna izaten hasteko. Baldintza horiek aurreko ibilbide historikotik jasotakoak dira (pertsonek ekintzaren ondorio direnak), eta historiaren agertokian borrokan ari diren indarrek etengabe eraldatzen dituztenak. Helburua, horrela, gizakia bizi den baldintza zehatzen azterketara, harreman sozialen mugimendu historikora, *differentia specifica* atzematera aldatuko da. Bira horren ondorioz, Marxek bere bizitzaren zati handi bat ekoizpen kapitalistaren modua aztertzen, interpretatzen eta ulertzen emango du, produktu historiko espezifiko gisa, gizarte kapitalistaren potentzialtasuna eta berau garatzeko baldintzak mugatzen dituen esparru gisa. Zentzu horretan, esan genezake ulertzea kasu honetan bereizketarekin identifikatu daitekeela; izan ere, «ekoizpenaren garai guztiek ezaugarri komun batzuk» dituztenez, garai jakin bat ulertzen saiatzeko, desberdin egiten duten elementuak identifikatu behar dira. Ekoizpen modu kapitalista ekoizpen modu kapitalista egiten duten funtsezko osagaiak.

Horrela, faktoreen ordena erabat aldatzen da analisi historikoan; baina aldaketa horrek, historia azaltzeko moduari eragiteaz gain, eragin zuzena du historia ulertzeko moduan ere. Ondorioz, prozedura jada ez da errealtate zehatza lausotzen duten eskema orokor eta suprahistorikoak ezartzean oinarrituko, orain gure begien aurrean kaotikoki irudikatuta agertzen den errealtatea ordenatzen duten funtsezko elementu batzuk atzematera eta garatzera igarotzen da. Errealtateak arbitrarioa eta betierekoa izateari uzten dio. Dena hasten da hasiera bat eta amaiera bat izaten. Era berean, historia, hura garatzen duten egiturazko eraldaketetatik abiatuta aztertzeko zenbait irizpide ezartzen dira, baita prozesuan esku hartzen duten eragileak dagokien tokian kokatzekoak ere, determinatuak eta erabakigarriak izango direnak. Hollywoodeko narratiba atzean uzteko arau batzuk, zeinen arabera matxinadak estratu sozial jakin bateko goizeko kapritxo batetik sortzen diren, edo historiaren engranajeak borondate distiratsuko pertsonaia historiko baten arabera mugitzen diren.

Marxen obran historia plano logikoarekiko mendeko eta osagarri izan arren (nahiz eta helburu politiko koiunturalagoak edo berehalakoagoak zituzten lan historiografikoak ere egin), historiaren joanean, maila logikoan biluztutako prozesu eta forma historiko zehatzez janzten da. Zentzu horretan, ekoizpen modu kapitalista, barne egiturari erreparatuz kategoria ordena jakin bati erantzuten diona, prozesu historiko espezifiko bidez garatu da, eta prozesu horiek ez dute zertan bat etorri (izan ere, ohikoa da bat ez etortzea) kategoria ordenarekin, zeinak irizpide analitiko eta ez-historiko batzuei erantzuten baitie (errealtatea modu ordenatuan ulertu ahal izateko ibilbide esplikatibo bat ezarriz).

Eta hor, formazio sozial kapitalistaren analisiaren ertzetan, historialaria agertzen da, bere titulu kaxkarraren babesean boligrafo bat dantzatzen duena zerbait garatzen saiatzeko, ahal dela zuzena, eta ahal dela garaiz.

Egia esan, gaur, hurrengo argitalpenetan eman dizkidaten karaktereen kopuruan azalduko dudana aurkeztera nentorren, baina badirudi bestelako azalpenekin gehiegi luzatzen amaitu dudala. Edonola ere, balio dezala honek garatu nahi dutan seriearen sarrera gisa. Serie honetan, espezifiktasun kapitalistaren eraketan esku hartzen duten prozesu historiko batzuk azaltzen saiatuko naiz, kapitalismoa aukera historiko gisa ulertzeko erabakigarriak direnak. Ekoizpen kapitalista mundura etorri zen modua. Izan ere, kontrakoaz konbentzitu nahi gaituzten arren, gauzak ez dira beti horrela izan.